

A magyar műveltség napját 1989 óta ünnepeljük fergeteg (január) havának 22-dik napján, annak emlékére, hogy – a kézirat tanúsága szerint – Kölcsey Ferenc 1823-ban ezen a napon tisztázta le a Himnusz kéziratát.

Az évfordulóval kapcsolatos emlékezések alkalmat adnak arra, hogy nagyobb figyelmet szenteljünk évezredes hagyományainknak, gyökereinknek, nemzeti tudatunk erősítésének. A Hazafias Népfront Országos Tanácsa 1988 karácsony havában ülésükön tett felhívást és 1989 fergeteg (január) havában ők szervezték meg az első évfordulós rendezvénysorozatot, és azóta rendre évente ünneplik meg ezt a napot.

Miért műveltség és nem kultúra?

A kultúra latinul *cultura*, a *colo*, *colere*, azaz „művelni” igéből származik. Eredetileg a föld megművelését jelentette. A kultúra kifejezés általános értelemben egy embercsoport szokásainak és hagyományainak összességét jelenti. Az emléknapi kultúra szava tehát más nyelvből, a latin nyelvből átvett szó. Ha tisztán magyarul szeretnénk megnevezni ezt az ünnepünket, akkor azt mondhatnánk, hogy:

A magyar műveltség napja

Molnos Angéla Magyarító könyvecskéjében

(hatodik átdolgozott, bővített kiadás, Debrecen, 2015) a kultúra idegen szó helyett kilenc magyar megfelelő szerepel: (köz)műveltség, lelki és szellemi élet, (meg)művelés, művelődési kör; hagyományok összessége; termelés, termesztett növény, ültetvény, művelt terület. Használjuk bátran, éljünk nyelvünk adta lehetőségekkel.

Kölcsey Ferenc A magyar nyelv ügyében című 1833-ban tartott országgyűlési beszédének összefoglalását Molnos Angéla a Megmaradásunkért, a magyar nyelv ügyében (Kiadta a Molnos Angéla Közhasznú Alapítvány, Debrecen, 2010) című könyvében részben saját

szavaival, részben idézetekkel (Radnai Rezső, 1898) ismerteti:

*Ha az ókori Róma hatalma csúcspontján állna, és mi mint egy meghódított gyarmat
folyamodnánk a római tanácshoz avégett, hogy megszabadulhassunk nyelvünktől, akkor
megérteném a választ, amit a főrendek adtak a magyar nyelv ügyében. Azzal érvelnek, hogy
nyolc százada van összekötve a latin nyelv a magyar nemzettel. Sok érdek kapcsolódik ehhez,
és ezért eltörléséhez, megváltoztatásához előbb meg kell vizsgálni a kívánság eredetét,
kiterjedését, megvalósíthatóságát és az említett érdekekkel való egyeztetésének lehetőségét...*

*Én más érdeket nem ismerek, mint azt, hogy mi magyarok vagyunk, független, önálló nemzet
akarunk lenni, tulajdon nyelvünkkel kívánunk élni. A nemzettel együtt született kívánságunk
eredete. Azt hosszasan kutatni akarni nem más, mint pusztá ürügy a további halasztásra.
Természetesen kívánságunk kiterjedése nem lehet sem több, sem kevesebb, mint a magyar
nemzet és ország, mint a kormány minden ágának határa. A megvalósításnak nincs semmi
akadálya, hiszen mindnyájan tudunk magyarul beszélni.*

*Azt mondják továbbá a főrendek, lassan kell haladni, nem kell erőszakolni ezen lépést. De hát
nem elég lassúság-e 43 év óta küzdenünk a nyelvért, és még most sem lennünk ott, hol
lennünk kellene, s hol lenni akarnánk? Azonban a főrendek talán a lassúság gondolatát
századokhoz kötik. Én nem így látom, hiszen tízszer, százszor lassabban haladtunk, mint kellett
volna.*

*A főrendek azt mondják: annyi sok száz év óta a latin nyelv használata nem veszedelmeztette
anyanyelvünk elsőbbségét és hathatóságát.*

*Tekintetes Rende, mit véljek egy ilyen az egész nemzet tapasztalásával ellentétes állításról?
Hát talán nem volt mindig elsőbbsége a latin nyelvnek? Anyanyelvünknek belső
tulajdonságainál fogva Európa leghíresebb nyelvei mellett sincs miért szégyenkeznie, mégis
hátra kellett maradnia. S emiatt hol áll egész tudományos műveltségünk és szépirodalmunk?
Még a dánok és svédek parányi irodalma is előbb van a miénknél.*

„És miért? Azért, mert járomba vetették nyelvünket; mert eltapodták, mert csúfot csináltak azon szerencsétlenekből, kik hazafiúságtól vezéreltetvén, ezen nyelv kiművelésére adták magokat. Én tudom, én igen is jól tudom, Tekintetes Rendek! Húsz év óta futom az írói pályát, és szenvedtem nem csak megvettetést, hátratételt, szegénységet, sőt üldöztetést is, mivel a nyelvet becsülni, mivel néhány társammal annak kiművelését célba venni bátor valék. És még sincsen itt az idő, hogy nyelvünket felszabadítsuk?” (55-56 oldal)

Nem méltán kívánhatóak-e, hogy ne szegezzék magokat az ellem, a miért az őket megelőzőt nagyok élni és halni dicsőségnek tartották. (57. oldal) – „Az elkeserített hazafiúság érzelmei nagy jogokat adnak, csak erős kebelben lángoljanak.”

Sokszor hallottam itt erkölcsi erőről szót ejteni. Ezen pillanatban szólítom fel a Tekintetes Rendeket ezen erőt kifejteni, s úgy vélem, nem hiába, mert én is, ki egyike vagyok a leggyengébbeknek, nyilvánosan és egyenesen kimondom, „előbb fog e kebel megrepedni, mintsem a nemzeti nyelvre nézve tett kívánságtól egy pillantásig is elálljak,” (58. oldal)

□

Nyomon követve Kölcsey országközi beszédét, elgondolkodhatunk, mennyire időtálló minden szava, mely nyelvünk akkori helyzetéről számol be. Köztudott, hogy most már nemcsak a latin, hanem főként az angol nyelvből átvett szavak és kifejezések uralják nyelvünket.

Mindannyiunkat arra buzdít, hogy álljunk ki nyelvünk mellett, hiszen csak így maradhat fenn.